

**ARTROIDO (IVARDINIO ARTIKELIO) RAIDOS
REIŠKINIAI ŠIAURINĖSE LIETUVIŲ
KALBOS TARMĖSE**

STASYS TUMĖNAS

Daugelio indoeuropiečių kalbų gramatinėje sistemoje pastebimas polinkis parodomaisiais įvardžiais diferencijuoti daiktavardžius, žyminčius išskiriamus ir neišskiriamus iš tam tikros klasės objektus. Išblankus parodomajai reikšmei ir anaforinei funkcijai, parodomieji įvardžiai dažnai praranda savarankiškumą, virsta lyg tam tikromis morfemomis – gramatinės apibrėžtumo / neapibrėžtumo kategorijos rodikliais. Tam pagrindą sudaro įvardžio kaip daiktinės žodžių klasės specifika.

Ryškus tokios parodomąjo įvardžio raidos pavyzdys – romanų ir germanų kalbų artikelio susidarymas, tyrinėtas daugelio kalbininkų [Гухман, 1977; Сумарокова, 1974; Фридман, 1968; Чеблякис, 1978]. Anglų, prancūzų, vokiečių kalbose susiformavo prepoziciniai artikkeliai, kitose, pavyzdžiui, bulgarų, rumunų – postpoziciniai artikkeliai. Su postpoziciniais artikkeliais, kilusiais iš parodomųjų įvardžių, kai kurie kalbininkai sieja netgi vardažodinės indoeuropiečių fleksijos kilmę. Pvz., pasak F. Spechto [1947, p. 338, p. 353–354, p. 382], indoeuropiečių kalbos iš pradžių neturėjo linksniavimo sistemos su įvairiomis linksnių fleksijomis, tik kai kurių daiktavardžių būdavo priešiniai tiesioginiai ir netiesioginiai linksniai. Fleksiniai kamienai susidarę vėliau iš įvairių demonstratyvų. Paskui laipsniškai atsiradę visi septyni ar aštuoni linksniai. Iš postpozicinių įvardžių, priaugusių prie vardažodžių kamienų kai kurių linksnių (ypač nominatyvo, genityvo), vardažodžių galūnes kildina ir kiti tyrinėtojai [Schmalstieg, 1980, 51 tt. su lit.].

Tokie esminiai germanų ir romanų kalbų gramatinės sistemos pakitimai, kaip sintetinių linksnių galūnių formų keitimas analitinėmis, susiję su pakitimais įvardžio sistemoje. Žinoma, kad iš anaforinio įvardžio su susilpnėjusia parodomąja reikšme atsirado žymimasis artikkelis. Kai kuriose kalbose, pvz., suomių-ugrų, iš įvardžių kilo ne tik artikkeliai, bet ir kai kurie jungtukai, dalelytės, polinkiniai [Майтинская, 1966; 1982].

Nors baltų kalbos gerai išlaikė fleksinį vardažodžių kaitymo tipą, jose taip pat pastebima įvardinio artikelio formavimosi elementų.

Latvių kalbą šiuo atžvilgiu smarkiai veikė vokiečių kalba. Senuosiuose latvių kalbos raštuose ištaisai vartojami artikkeliai vokiečių kalbos pavyzdžiu.

Vokiečių kalbos artikelio vartosenos poveikis pastebimas ir naujesnių laikų (ypač rašomojoje) kalboje.

Prūsų tekstuose dažnas parodomasis įvardis *stas* arba *sta*, kuriais verčiamai daugiausia vokiečių artikeliai. Dėl vertimo pažodinio pobūdžio ir vokiečių kalbos įtakos XVI a. prūsų kalbai išskirti specifinius, pačiai kalbai būdingus šių įvardžių vartojimo atvejus beveik neįmanoma.

Tokiomis aplinkybėmis labai svarbūs lietuvių kalbos tarmių duomenys, nes mūsų tarmės nebuvo veikiamos artikelių turinčių kalbų, išskyrus nebent vakarų pakraščius. Lietuvių kalbos tarmių duomenys gali labai praversti sprendžiant ir bendresnio pobūdžio problemą: kaip atsiranda ir rutuliojasi artikelis fleksinėje kalboje, koks jo ryšys su linksnių galūnių redukcija ir prielinksnių konstrukcijų įsigalėjimu? Tai klausimai, kurie svarbūs ne tik baltų kalbotyrai, bet šiuo metu labai rūpi ir diachroninei kalbų tipologijai, tiriančiai bendruosius kalbų raidos dėsningumus.

Įvardinio artikelio raida atsispindi parodomųjų įvardžių *tas*, *ta* vartosenoje. A. Rosinas determinacine reikšme vartojamus įvardžius siūlo vadinti tiesiog artroidais [1980, p. 96–98], nes dėl tam tikro fakultatyvumo ir nepakankamo kai kurių struktūrinių ypatybių ryškumo šio įvardžio negalima laikyti tikru artikeliu [1984, p. 48]. Žinoma, svarbiausia ne terminas, o artroido (resp. įvardinio artikelio) požymiai, skiriantys jį nuo parodomąjo įvardžio: fiksuota vieta vardažodžio grupėje, identifikacijos funkcija, kirčio neturėjimas, parodomosios reikšmės stoka ir pan. [plg. Rosinas, 1976, p. 150–151; 1980, p. 96; taip pat Ревзин, 1978, с. 223; Чебьялис, 1978, с. 24, 28].

Artimų artikeliui vartosenos atvejų pasitaiko ir literatūrinėje kalboje. Apie tai užsimenama ir „Lietuvių kalbos gramatikos“ I t. Čia pat pažymima, kad parodomasis įvardis „nenurodo žinomo daikto, tik pabrėžia jį, dėl to nėra būtinas“ [1965, p. 680]: *Silpo jam nariai, nebebuvo jokios energijos, nei tos kojos bežingsniavo savaime, nei rankos besitiesė ko paimti. Vaižgantas RR I 89.* [Žr. dar Valeckienė, 1984, p. 40].

Literatūrinėje lietuvių kalboje *tas*, *ta* vartoseną primena artikelių šiais atvejais:

a) kai norima paryškinti tai, apie ką kalbama, pvz.: *Ko ta jaunystė kvaila nesapnuoja* (Maironis). *Tai baisumas to oro. To darbo lig ausų, o naudos nėra;*

b) kai norima pažymėti, kad kalbama apie tą patį objektą, kuris buvo paminėtas anksčiau, pvz.: *Kaip tas tėvas numirė, tie vaikai liko prie svetimų* (J. Basanavičius). *Parnešė ta mergaitė tam tėvui tą kiaušinį* (Ramygala);

c) kai norima sumenkinti kalbamąjį objektą, pvz.: *Tas atgrubnagis kai griebė, ir numetė* (Šunsakai), *Naktibalda tas nedavė užmigti – baldės per visą naktį* (Viekšniai), *Ak, tų vaikų nedorumas – to rėkimo nė apsiklausyt negali* (Kupiškis), *Kiek čia tos dienos – čia rytas, čia vakaras* (Kuktiškės).

J. Šukys, aptardamas rytų aukštaičių panevėžiškių tarmės sintaksę, pasitebėjo, kad dažnai „daiktavardžiu išreikšta sakinio dalis čia pat pakartojama įvardžiu“. Jis pateikė pavyzdžių, kur daiktavardžio vardininkas išskirtas parodomąjo įvardžio *tas* vardininku ir nurodė, kad aptariant tokio tipo sakinius reikia kalbėti „tik apie daiktavardžiais išreikštų sakinio dalių tam tikrą įvardinį išskyrimą, turintį stilistinę paskirtį (retina mano. – S. Tumėnas) (1964, 36):

Žūr'kės', tós dl.deles, o tos pė.les – mažės'nės' (54);

Babū.te ta te jò mòk tú dainú.šku davàlè, o òš nesèmk'òno (79);

Ói, Alžbiet Gozlaucktene, tą ož mañ' senè.s'ne.

Panašiai interpretuoja ir J. Aleksandravičius šiaurės žemaičių (Kretingos tarmės) įvardžių *tas, ta* vartoseną (1967, 252–258):

ànà tas ropotès kúožna dèina ráun; tas mòna vāks kāp kèimūs tēp kèimūs; kúoki ta šérdēs tōr palékte túokém sòskidémè.

Tyrinėtojas teigia, kad tie įvardžiai „suteikią tarmės stiliui tam tikrą atspalvį (retinta mano – S. Tumėnas), tarnei labai būdingi ir dažnai mėgstami vartoti“ (1967, p. 258). Minėtuose pavyzdžiuose įvardis *tas, ta* esą „vartojamas kaip nieko neparodantis nė nepažymintis žodis, tik kaip stiliaus dalykas“ (ten pat, p. 258).

Taigi ir J. Šukys, ir J. Aleksandravičius dažnesnį parodomųjų įvardžių *tas, ta* vartojimą aiškina stilistiniais sumetimais. Tačiau stilistiniais bei kalbos ritmikais sumetimais šie įvardžiai vartojami ir literatūrinėje kalboje, ir vakarų aukštaičių kauniškių tarmėje. Šiaurinių lietuvių kalbos tarmių duomenys rodo, kad čia gausiai vartojamus parodomuosius įvardžius *tas, ta* motyvuoti vien stilistiniais sumetimais nepakanka. Tarmėse, kuriose dėl žodžio galraidos ypatybių yra atsiradę po kelis sinkretinius linksnius, įvardinis artikeilis padeda sustiprinti linksnių opozicijas. Apie tai yra rašę A. Girdenis, A. Rosinas [1977, p. 1–7] ir A. Rosinas [1976, p. 152]. Nudilus postpoziciniams daiktavardžių santykių rodikliams – galūnėms, šias funkcijas perima prepoziciškai vartojamas parodomasis įvardis.

Šiaurinėse lietuvių kalbos tarmėse parodomieji įvardžiai *tas, ta* gali atlikti linksnių skiriamąją funkciją eidami su šiomis sinkretinėmis daiktavardžių formomis:

šiaurės žemaičių:

vns. kilm. *tuó víra* ir vns. gal. *tu víra*;

dgs. vard. *tuos trūobas* ir dgs. gal. *tas trūobas*;

dgs. naud. *tūoms gėrvlėms* ir dgs. įnag. *tuoms gėrvlėms*.

šiaurės panevėžiškių:

vns. naud. *tam ví'r* ir vns. įnag. *sp_tuo ví'r*;

vns. naud. *tam bró'l'*, vns. gal. *to bró'l'* ir vns. įnag. *sp_tuo bró'l'*;

vns. vard. *ta šák* ir vns. įnag. *sp_ta šák*;

vns. naud. *tai kár'v'ę* ir vns. gal. *to kár'v'ę*.

Parodomiesiems įvardžiams šiaurinėse tarmėse būdingos šios funkcijos:

1. Anaforinė (ji būdinga ir literatūrinei kalbai, ir tautosakai). Šiuo atveju parodomojo įvardžio vartojimas yra motyvuotas pirmesnio konteksto: **šiaurės žemaičių:** *nā·kt' vės^{us} tri(s) sugul'di's i vėin^a lāu^u i dukterf^{ms} kėpōrēl's unčmā·us, vō anī·ms – nē | vō_tō nemėigūos' | ka_pradies mē.kt^ę, tas kėpōrēl's untmā·uk sā·u i_sā·y^ę brūolē·ms* (Pikeliai); *nusō·m'd^ę mergā·it^ę tūok^ę | čē vakarēl's bō.v^a, ęr ęšē·j^ę ta mergā·it^ę i tu_vakarēl' | mō·n bō·v^a t'rijū· mē·t^u ūložī·s | ta pėimēnē·l^ę pā·rgē·n bō·nd^a, ę_tuo ūložē nēgall p'ri·rē·s'·t^ę* (Klykoliai);

šiaurės panevėžiškių: *turē·je jōs pū.zbrpl' | nō_tę dāba tūōj tas pū.zbrōle sīms atēi·s* (Pašvitinys);

vaikēl', dē·de atē·je, tę_gal dāba sō_tuo dē·d' važ'uos' ę_jō·nēš'k' (Pašv.), k'ēū·los ganī·davas ligi rū.dene | tę_tas keū·ls šē·rdava žem'keñ'čēs' (Linkuva).

2. Išskiriamoji. Šiuo atveju parodomasis įvardis artimas artikeliai, kuris ryškiau individualizuoja, sukonkretina, apibrėžia aktualiosios skaidos komponentus. Ši funkcija būdinga ir literatūrinei kalbai, kai norima daiktą išskirti iš kitų. Plg.:

literatūrinė kalba:

Tie grūdai, kuriuos tėvas uždirbo vasarą kasdamas griovius, pasibaigė (J. Baltušis); Kluono sienų lentos tarpais taip pat buvo atsilupinęjusios, ir pro tas vietas juodavo vidaus tamsa (A. Venclova);

šiaurės žemaičių: *ātltek^ę svētēm^ę gōndrā, ōncpōul^ę tus k'āuš^{us}, tus ęšmō'š (Leckava), bōv^a dō brūolē, tas vėins bōva bagūoc, vuo_tas ōntrōs – bīednōs* (Židikai); *kōr_āneī dies tus_pintngus unt_senātves* (Endriejovas);

šiaurės panevėžiškių: *sakī·dava ai·k pajēškōk grī·bu, lie·ts ožll.je, gāl' grī·bu rās', bō_nemōkē·je žmō·n's tu ūo·gu vl.r't' sen'aū | kaī·p āš acī·men, pēl'n' g'r'ō·vę tu slī·vu ę_tu ō·bal'uo bū·dava* (Pašv.); *da_kō.ke pēñ'k' maišē·lę tu_ō·bal'u ll.ka* (Pakruojis); *tie aī·k'lē vī's teī·p ž'ā·r' ęž'ā·r'ę_to ml.škop* (Pašv.); *teip_pā.t' nōvaž'ā·va ę_to pie·nēnē tos_jaū švāros žerē·t' (Lkv.).*

Greta išskiriamosios funkcijos šiaurinėse tarmėse šliejasi trečioji, kurią galėtume vadinti **distinktyvine**. Šiuo atveju įvardis *tas, ta* jau semantiškai nesiejamas su pirmesniu kontekstu ir neturi parodomosios reikšmės. Jis pažymi ne temą, o remą ir padeda apibūdinti žodžio santykį su kitais žodžiais:

šiaurės žemaičių: *nujūō, ijē·it ānēi i vė_dō- ta muōtin^a sied su_dūktērims* (Pikeliai);

ka_pā·ded a_rūg's' pjāut^ę ta jāu ta_sōl^a (sulā) ir_jrū'gus (Laižuva);

šiaurės panevėžiškių: *ę_teī·p jeū važūōj ę_to_pakriōj, važ'ūō·j sō_ācēs·kaī·temes tę_kōkēs' (Pašv.); ka_māt sō_tom trāšom bū.l'b'ēs' teī·p ę_ne·skā·n'os* (Lkv.); *dāba mī·šo tę_gal' sakī·t' lābē blō·gs tas_vañdo* (Joniškėlis).

Taip vartojamas įvardis *tas, ta* jau laikytinas **artroidu**. Taigi šiaurinėse tarmėse ne tik didėja produktyvumas tų parodomųjų įvardžių *tas, ta* funkcijų, kurios pastebimos ir kituose lietuvių kalbos arealuose, bet ir plinta šio įvardžio vartojimas daiktavardžių santykiams su kitais žodžiais apibūdiati, t.y. linksnio galūnei artima funkcija.

Parodomąjo įvardžio vartojimo išplitimą šiaurinėse tarmėse patvirtina statistika.

Norint nustatyti apytikslį literatūrinėje kalboje ir šiaurinėse lietuvių kalbos tarmėse vartojamų įvardžių santykį, buvo ištirti panašios apimties (280 puslapių) tekstai. Tyrimui pasirinkti pietų ir šiaurės panevėžiškių tarmės tekstai (pokalbiai, pasakojimai), užrašyti Pāšvitinio, Linkuvės, Raguvės ir Miežiškių apylinkėse. Šiaurės žemaičių tarmės duomenys rinkti iš Kretingos, Klykolių, Endriejavo, Tirkšlių, Židikų, Pikelių, Laižuvos apylinkių. Gauti duomenys buvo palyginti su literatūrinei kalbai atstovaujančiomis L. Jacinevičiaus apysakomis „Rūgštynių laukas“ (97 p.), „Maratonas“ (84 p.) ir „Keičiu gyvenimo būdą“ (99 p.). Rašytojo L. Jacinevičiaus kūryba pasirinkta neatsitiktinai – jis gimęs ir augęs mieste (Kaune), ir tai leidžia manyti, kad jo kalba nėra ryškiai paveikta tarminės aplinkos. 280 puslapių L. Jacinevičius pavartojo tik 184 parodomuosius įvardžius *tas, ta*. Iš jų artroido funkcijas ryškiau ar silpniau atlieka 46 įvardžiai. Tai sudaro 25 % visų parodomąjo įvardžio vartojimo atvejų.

Tapačios apimties rytų aukštaičių panevėžiškių tekstuose rasti net 2768 parodomieji įvardžiai. Iš jų 2076 atliko artroido funkcijas. Tai sudaro 75 % visų parodomąjo įvardžio vartojimo atvejų.

Labai panašius rezultatus, ištyrusi šiaurės žemaičių tarmės (Tirkšlių ir Endriejavo šnektų) tekstus, yra pateikusi N. Linkevičienė [1986, p. 170–175]. Iš 2962 tyrinėtojos išrinktų įvardžių 76,4 % vartojami kaip žymimieji artikeliai.

Tautosakos statistiniai duomenys buvo rinkti iš „Lietuvių tautosakos“ III tome (1965) paskelbtų tokios pat apimties tekstų: atsitikimų, pasakų, užrašytų įvairiose Lietuvos vietose: Leipalingyje, Alytuje, Varėnoje, Kabėliuose, Kalvarijoje, Vilkaviškyje, Šalčininkuose, Eišiškėse, Švenčionyse, Obėliuose, Salakė, Zarasuosė. Norint įžvelgti ar paneigti skirtumus, esančius šiaurinėse tarmėse, sąmoningai į tyrimo medžiagą įtraukta keletas pasakų iš žemaičių teritorijos (daugiausia užrašytų S. Daukanto). Iš viso 280 puslapių apimties tekstuose užfiksuoti 1035 parodomieji įvardžiai *tas, ta*. Iš jų artroido funkcijas, mūsų nuomone, atlieka 454 įvardžiai (43,8 %).

Iš statistinių duomenų matyti, kad tautosakoje įvardžiai *tas, ta* vartojami daug dažniau negu literatūrinėje kalboje, bet rečiau negu šiaurinėse tarmėse. Tai atsispindi lentelėje:

Vietovė (šaltinis)	<i>Tas, ta</i> pavartojimo kiekis	Artroido funkcija	Procentai
Šiaurės žemaičiai	2962	2263	76,4 %
Panevėžiškiai	2768	2076	75 %
Literatūrinė kalba	184	46	25 %
Tautosaka	1035	454	43,8 %

Tautosakoje parodomasis įvardis dažniau vartojamas anaforine reikšme – *tas, ta* vartojimą lemia pirmesnis kontekstas:

Ėjo dieną ir antrą, priėjo girią. Eina per tą girią, žiūri – pakelėje stovi didelis medis ir per to medžio viršūnę dūmai rūksta (p. 212). *Tai susitiko garnį ir prašė, kad tas ją išmokytų* (p. 79). *Voverytė prisileidžia vilką artyn, bet kai tas netoli, tai tada dantim sučiauskia – čiau, čiau, čiau! – ir nušokuoja tolyn* (p. 83. Salakas).

Rečiau tautosakoje negu šiaurinėse tarmėse *tas, ta* atlieka artroido funkcijas, t.y. tais atvejais, kai jis semantiškai nesiejamas su pirmesniu kontekstu:

Jau tos girnos mala, miltų yra (p. 173, Švenčionių raj.). *Kas ten tos girnelės, – už auksą vėl visko bus* (p. 174). *Kai meška išėjo maisto ieškot, tas Meškaausis Jonas ėmė, tą akmenį kaip plunksną nuvertė, ir išėjo jiedu* (p. 225, Vilkaviškis).

[domu, kad S. Daukanto užrašytose pasakose, kurios rinktos iš šiaurinių žemaičių teritorijos, daug didesnis įvardžių *tas, ta* vartojimo procentas palyginus su medžiaga, rinkta iš galūnes neredukuojančių vietų.

Ar parodomojo įvardžio vartojimas artikelio funkcija visur nepriklauso nuo kalbų interferencijos? Renkant medžiagą iš tautosakos, į akis krito ypač dažnas įvardžių *tas, ta* vartojimas pasakose, užrašytose A. Šleicherio. Į rinkinį jos pateko iš 1857 m. išėjusio leidinio (Schleicher A. Litauisches Lesebuch und Glossar. Prag.). Štai keletas pavyzdžių, užrašytų Mažojoje Lietuvoje:

Sykį buvo vienas žmogus. Tas žmogus turėjo arklį. O kai tas arklis pasenęs buvo, tai žmogus daugiau negalėjo dirbti.

Tas šimelis eina eina, o girioj sutinka mešką. Ta meška sako...

Dabar ta meška pabūgo, manydama, kad jis vis tiek drūtesnis už ją (p. 100).

Toks dažnas įvardžių *tas, ta* vartojimas gali būti susijęs su vokiečių kalbos įtaka Mažosios Lietuvos tarmėms.

Artroidas formuojasi ir plinta ne tik šiaurės žemaičių, bet ir rytų aukštaičių panevėžiškų areale. Šiaurės panevėžiškų tarmėje artroidai vartojami dar dažniau nei šiaurės žemaičių tarmėje, nes stipresnė yra šiaurės panevėžiškų tarmėje ir linksnių formų redukcija. Tarp galūnių redukcijos ir artroi-

do formavimosi yra tiesioginis ryšys. Tuo paaiškintinas ir dažnesnis artroido vartojimas šiaurinėje panevėžiškių dalyje (Pašvitinys, Linkuvà) negu pietinėje dalyje, pasižyminčioje silpnesne linksnių formų redukcija (Miežiškiai, Raguva). Taigi artroidas ryškiausiai formuojasi tarmėse, kuriose labiausiai redukuojamos galūnės. Čia jis **perima linksniui būdingą daiktavardžio sintaksinės funkcijos rodiklio vaidmenį.**

Parodomojo įvardžio vartojimas artikelio funkcija pastebėtas ir kai kuriose rusų kalbos tarmėse, pvz., Oltušo (с. Олтуш) ir Radežo (с. Радеж) šnektose Bresto srityje, kurias aprašė I. Revzinas [Ревзин, 1978, с. 215–236]. Plg.: *Ми їдем дал'ше с тей м'атери. Ой, не схотів же той Сава казакам служити. З нашіх тух образів. Мал'єн'ки так'їје жєр-д'и клад'ут'ї вони на тух жєр'дїх сїдєт' т'їје куркі.*

Skandinavų kalbose artikelis plito lygiagrečiai su daiktavardžių linksnių galūnių redukcija. Tačiau artikelio visai neturi islandų kalba, kurioje išliko labiau diferencijuotos daiktavardžių galūnės negu visose kitose skandinavų kalbose. M. Steblin-Kamenskio nuomone, skandinavų kalbose galūnių redukcija yra susijusi su artikelio išplitimu [Стеблин-Каменский, 1957, с. 64–65].

Parodomųjų įvardžių vartojimas artroido funkcija šiaurinėse tarmėse skiriasi nuo „tikrųjų“ artikelių vartojimo germanų, romanų ir kitose kalbose savo fakultatyviškumu. Tarmių įvardinio artikelio (artroido) vartosena nėra griežtai diferencijuota, priklauso nuo konteksto, situacijos. Antra vertus, palyginus su sintetinėmis kalbomis, visiškai neturinėjomis artikelio, į akis krinta artikeliui būdingi bruožai. Tarpinė šiaurinių tarmių būklė aiškintina tuo, kad čia artroidas dar yra labai susijęs su parodomuoju įvardžiu ir iš dalies dar jam būdinga rodymo semantika. Kartu jis turi ir naujų, artikeliui būdingų bruožų – išskyrimo, pabrėžimo, linksnių opozicijų stiprinimo funkcija.

Šiaurinėse lietuvių kalbos tarmėse tarp artroido formavimosi ir galūnių redukcijos yra panaši koreliacija, kaip tarp prielinksnių konstrukcijų įsigalėjimo ir galūnių redukcijos. Tiek artroidas, tiek prielinksnis šiaurinėse lietuvių kalbos tarmėse padeda stiprinti sinkretinių linksnių formų opozicijas.

ЯВЛЕНИЯ АРТРОИДА (местоименного артикаля) В СЕВЕРНЫХ ДИАЛЕКТАХ ЛИТОВСКОГО ЯЗЫКА

Резюме

В статье при помощи статистических данных исследуются случаи употребления указательных местоимений *tas, ta 'tot, ta'* в северных диалектах литовского языка. В ходе работы выделены такие функции, свойственные указательным местоимениям: анафорическая, выделительная и дистриктивная.

Между редукцией флексий и формированием артровада существует такая же корреляция, как между предложными конструкциями и редукцией флексий. И артровад, и предлог в северожемайтском и североаукштайтском диалектах помогает уяслять оппозиции синкретных форм падежей.

LITERATŪRA

Aleksandravičius, 1967 — Aleksandravičius J. Kretingos tarmė: Kand. disert. V., 1967.

Girdenis, Rosinas, 1977 — Girdenis A., Rosinas A. Some Remarks on the Vocalism and Morphology of Old Prussian // *General Linguistics*. 1977. Vol. 17, N 1. P. 1—7.

Linkevičienė, 1985 — Linkevičienė N. Įvardžių vartojimas šiaurės žemaičių tarmėje // *Jaunųjų filologų darbai*. V., 1986. T. 2. P. 170—175.

Lietuvių kalbos gramatika. V., 1965. T. 1. P. 680.

Rosinas, 1976 — Rosinas A. Baltų kalbų parodomųjų įvardžių funkcijų ir reikšmių klausimu // *Baltistica*, 1976. T. 12 (2). P. 150—155.

Rosinas, 1980 — Rosinas A. Dar kelios mintys dėl baltų kalbų artikelio, arba artroido // *Kalbotyra*, 1980. T. 31 (1). P. 96—98.

Rosinas, 1984 — Rosinas A. Lietuvių bendrinės kalbos įvardžių semantinė struktūra. V., 1984. P. 39—71.

Schmalstieg, 1980 — Schmalstieg W. R. Indo-European Linguistics. A New Synthesis. University Park and London, 1980.

Specht, 1947 — Specht F. Der Ursprung der indogermanischen Deklination. Göttingen, 1947.

Šukys, 1964 — Šukys J. Pontininkų ir puntininkų tarmių sintaksės ypatybės: Kand. disertacija. V., 1964.

Valeckienė, 1984 — Valeckienė A. Lietuvių kalbos gramatinė sistema: Giminės kategorija. V., 1984, p. 40.

Гухман, 1977 — Гухман М. М. Становление категории определенности/неопределенности // *Историко-типологическая морфология германских языков*. М., 1977. С. 238—285.

Майтинская, 1969 — Майтинская К. Е. Местоимения в языках разных систем. М., 1969.

Майтинская, 1982 — Майтинская К. Е. Служебные слова в финно-угорских языках. М., 1982.

Ревзин, 1978 — Ревзин И.И. Структура языка как моделирующей системы. М., 1978. С. 198—255.

Сумарокова, 1974 — Сумарокова Л. А. Роль и функции указательных детерминативов и указательных местоимений в современном французском языке: Автореф. дис. канд. филол. наук. Киев, 1974.

Стеблин-Каменский, 1957 — Стеблин-Каменский М. И. Грамматика норвежского языка. М.; Л., 1957. С. 64—65.

Фридман, 1968 — Фридман М. Д. Специфика артикля в свете типологического анализа: Автореф. дис. д-ра филол. наук. Житомир, 1968.

Чебялис, 1978 — Чебялис Д. Грамматическая установка существительного и именное склонение во французском языке 9—16 веков. Вильнюс, 1978.

Vilniaus V. Kapsuko universitetas
Baltų filologijos katedra

Įteikta
1987 m. sausio 20 d.